

**MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN MECLİS AÇIŞ
KONUŞMALARINDA "MİLLİ İRADE" KAVRAMINA YÖNELİK
DEĞERLENDİRMELERİ (1923-1938)
JUDGMENTS OF MUSTAFA KEMAL PASHA TOWARDS THE
CONCEPT OF "NATIONAL WILL" IN THE ASSEMBLY OPENING
SPEECHES (1923-1938)**

Fuat UÇAR*

Öz

Milli irade kavramı demokrasilerin en temel ilkelerinden birisidir. Mustafa Kemal Paşa, Milli Mücadele'nin başından itibaren milli egemenlik ilkesini benimsemiş ve uygulama çabası içerisinde olmuştur. Bu yönüyle Mustafa Kemal Paşa her yasama döneminde yapmış olduğu Meclis açış konuşmalarında, diğer konuların yanında milli irade üzerinde önemle durmuştur. Mustafa Kemal Paşa'nın Meclis açış konuşmalarında üzerinde önemle durduğu hususlardan birisi de, Meclis ve Cumhuriyet kavramları olmuştur. Bu yönüyle Mustafa Kemal Paşa'nın Meclis açış konuşmalarında Meclis ve Cumhuriyet kavramları ile milli irade, milletin hâkimiyeti ya da milli egemenlik kavramları arasındaki ilişkisine vurgu yaptığı görülmektedir. Mustafa Kemal Paşa bu şekilde milli iradeyi ulusal bir "güç kaynağı" olarak görmüş ve önemsemiştir. Ayrıca Mustafa Kemal Paşa devlet idaresinde parlamenter rejimin önemini de vurgulamış olduğu Meclis açış konuşmalarında, özellikle milli irade kavramına yönelik değerlendirmelerde bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler

Demokrasi, Milli İrade, Milli Egemenlik, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Mustafa Kemal Paşa

Abstract

The concept of national will is one of the most basic principles of democracies. Mustafa Kemal Pasha adopted the principle of national sovereignty from the beginning of the National Struggle and tried to implement it. Mustafa Kemal Pasha emphasized national will as well as other issues in Assembly opening speeches which he did in every legislative session. The top issues that Mustafa Kemal Pasha over emphasized in the opening speeches of the Assembly were the concepts of the Assembly and the Republic. It was seen that he emphasized the direct relationship of these concepts with the concepts of national will, domination of the nation or national sovereignty in his speeches. Mustafa Kemal Pasha regarded the national will as a national "source of power" and cared about it in his speeches. In this respect, he emphasized the indispensable importance of the parliamentary regime in state administration. In particular, his judgements of the concept of national will gave an idea about the practices that would take place in later periods.

Keywords

Democracy, National Will, National Sovereignty, Turkish Grand National Assembly, Mustafa Kemal Pasha

* Doç. Dr., Giresun Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Bölümü, fuat.ucar@giresun.edu.tr, <http://orcid.org/0000-0002-2036-6689>

Gönderim Tarihi: 09.04.2020
Kabul Tarihi: 09.07.2020

GİRİŞ

Millî irade, bir milletin millet olma özellikleriyle beraber ortaya çıkan, beraber yaşama arzusu ve bu arzuyu yerine getirebilmek için gerçekleştirdiği faaliyetlerdir (Turan 1995: 287). Bu açıdan milli irade kavramı aynı zamanda demokrasinin temel ilkelerinden olan milli egemenlik ilkesiyle de ilgili önemli bir kavramdır. Dolayısıyla **millî irade** ve **millî egemenlik** kavramları birbirini tamlayıcı nitelikte olup bir milletin tarihsel süreç içerisindeki siyasal gelişiminde ve politik tercihlerinde önemli bir yer tutmaktadır.

Günlük dilde sıkça kullanılan milli irade söylemi büyük oranda Aydınlanma Çağı'nın en önemli düşünürlerinden olan filozof J. J. Rousseau'nun "genel irade" kavramından esinlendiği iddia edilmektedir.¹ Türkiye'de milli irade kavramı Osmanlı-Türk modernleşmesi sürecinde anayasal hareketler çerçevesinde gelişmeye başlamıştır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde meydana gelen siyasal-anayasal gelişmeler; Padişah'ın egemenlik haklarını sınırlamayı ve milleti buna paydaş kılmayı amaçlamıştır (Tanör, 2017, s. 288). 1908'de Meşrutiyet'in yeniden ilanından sonra 1909'da yapılan Anayasa değişikliğinde; Padişah'ın etkin konumdaki hâkimiyet-i siyasiyesine karşılık hâkimiyet-i milliye ilkesi önem kazanmaya başlanmıştır (Tunaya, 2016, s. 3, 24). Böylece Padişah'ın iradesi yerine millet iradesini hâkim kılma amacıyla, millet iradesinin ancak belli vasıflara sahip elitler tarafından ortaya konulabileceği kabul edilmiştir (Demirel, 2017, s. 222-223).²

Mustafa Kemal Paşa, Milli Mücadele'nin başından itibaren milli egemenlik ilkesini benimsemiş ve uygulama çabası içerisinde olmuştur. Bu açıdan Millî Mücadele'nin başarıya ulaşmasında, temel bir ilke olarak "milletin azim ve kararı"na dayalı esaslar etkili olmuştur. Bu amaçla Mustafa Kemal Paşa, Osmanlı hanedanının iradesini temsil eden "irade-i seniyye"ye karşılık sürekli "irade-i milliye" düşüncesini ön planda tutmuştur. 22 Haziran 1919'da Amasya Genelgesi'yle ilan edilen "Milletin bağımsızlığını yine milletin azim ve kararının kurtaracağı", "millî bir heyetin kurulacağı" ve "Sivas'ta halkın temsilcilerinden oluşan bir kongrenin toplanacağı" yönündeki ifadeler, milli iradenin gerçekleşmesi yönünde önemli gelişmeler olmuştur. Amasya Genelgesi'yle kamuoyuna duyurulan bu fikirler, gelecekte millî iradeye dayalı bir hükümetin kurulacak olmasında ve milletin kaderine hâkim olmada etkili bir yöntem olmuştur.

¹ Rousseau'nun egemenliğin halk tarafından kullanılmasını ifade eden "genel irade" kavramı kişisel iradelerin toplanması sonucu oluşan "çoğunluğun iradesi" demek değildir. Burada toplumsal (ortak) yarar söz konusudur. Bu durumda genel iradenin ortaya çıkması için oyçokluğunun ya da oybirliğinin olması zorunlu değildir. Bir durumda oyçokluğu sağlamış olsa da bu durum toplumun çıkarına dolayısıyla genel iradeye uygun sayılmayabilir. Öte yandan çoğunluğun katılmadığı bir görüş, toplumsal çıkarı, dolayısıyla genel iradeye uygun olabilir. Hatta tek bir kimsenin görüşü bile toplumsal çıkarı uygunsuzsa, genel iradeye de uygun demektir (Şenel, 1995, s. 363).

² Mustafa Kemal Paşa'nın milli irade ve milli egemenlik anlayışı ölümünden sonra da çeşitli şekillerde yorumlanmış ve sürekli gündemde kalmıştır. Demokrat Parti (DP)'nin önemli isimlerinden ve Mustafa Kemal Atatürk'ün son başbakanı Celal Bayar (1986, s. 12-13) bu konuda benzer bir değerlendirmede bulunmuştur. Bayar'a göre Atatürk, Ordu ve Medreseyi devlet ortaklığından çıkararak, bunların denetim gücünü seçim yoluyla "ikinci seçici" durumundaki halka vererek, "Kayıtsız şartsız millet hâkimiyeti"ni amaçlamıştır. Ayrıca Atatürk'ün demokrasi anlayışını jakoben olarak niteleyen Mete Tunçay (2012, s. 89, 212) O'nun halkçılık anlayışını da "kafa saymayı gerektiren bir halkçılık anlayışını, 'millî irade' ve 'millî hâkimiyet' gibi Rousseaucu kavramlarla aşmak için kullanılmıştır" şeklinde yorumlamıştır. Bu şekilde Atatürk'e yönelik "jakoben" ya da "tepeden inme"ci" nitelendirmelerine karşı Sabahattin Eyüboğlu (2016, s. 35) ise ironik olarak "Diyorlar ki, Atatürk tepeden inme yaptı yaptıklarını. Evet, Kocatepe'den inerek yaptı, doğru; ama halkla birlikte baştakilere, halkı bırakıp saraylara tünemiş olanlara karşı çıkmıştı o tepeye" şeklinde tepki göstererek karşı çıkmıştır.

Diğer taraftan Erzurum Kongresi sonucunda alınan kararlar gereği; memleket işlerinde her türlü etkiden uzak, ciddi çalışmayla kanun yapmak ve bunu fiiliyata geçirmek suretiyle millî iradeyi hâkim ve amil kılmak şeklinde formüle edilen düşünce demokratik temsilin en önemli işareti olmuştur (Eraslan, 2003, s. 177-178). Yine Mustafa Kemal Paşa'nın Erzurum Kongresi öncesinde 8/9 Temmuz 1920 tarihinde askerlikten istifasında; O'nun Millî Mücadele'nin yürütülmesi konusunda millî iradeye ve teşkilatlara olan inancının etkisi olduğunu görmek gerekir.³ Mustafa Kemal Paşabu şekilde "sine-i millette" kalma arzusunu askerlik mesleğinden istifa ederek ortaya koymuştur (Akandere, 2002, s. 251). Ayrıca Mustafa Kemal Paşa Sivas Kongresi'nde alınan karar gereği 14 Eylül 1919'da yayımlanmaya başlayan *İrade-i Milliye* gazetesi ile bu gazetenin bir devamı niteliğinde olan 10 Ocak 1920'de Ankara'da yayımlanmaya başlayan *Hâkimiyet-i Milliye* gazeteleri aracılığıyla da hem çevresine hem de kamuoyuna millî irade ve millî egemenlik yönünde bir mesaj vermek istemiştir.

Osmanlı Mebusan Meclisi tarafından işgalci devletlere ve dünyaya karşı ilan edilen bağımsızlık bildirgesi olan Misâk-ı Milli'nin 28 Ocak 1920'de kabul etmesi, yine Mustafa Kemal Paşa'nın Ali Rıza Paşa hükümetiyle bir diplomat ustalığıyla kurduğu ilişkiler millî iradenin gücünü göstermesi bakımından önemli unsurlar olmuştur. Ancak Misâk-ı Milli kararlarının, 16 Mart 1920'de İstanbul'un resmen işgaline yol açmasıyla İstanbul'da millî iradenin gerçekleş(e)meyeceği ortaya çıkmıştır (Ata, 2008, s. 86).⁴ Bu gelişme üzerine Mustafa Kemal Paşa'nın 19 Mart 1920'de Ankara'da bir Meclis toplamak amacıyla bütün illerde seçim yapılmasına yönelik çağrısı sonucunda Büyük Millet Meclisi (B.M.M.)'nin⁵ oluşum süreci başlamıştır. Daha sonra Padişah tarafından 11 Nisan 1920'de Mebusan Meclisi'nin feshedilmesi ve Mustafa Kemal Paşa'nın millete yapmış olduğu çağrı sonucu oluşan Birinci Meclis'in (1920-1923) açılmasıyla millî irade ve millî egemenlik düşüncesi etkin hale gelmiştir.

Birinci Meclis döneminin önemli gelişmelerinden olan 20 Ocak 1921 tarihli *Teşkilat- Esasiye Kanunu*, kısa ömürlü bir anayasa olsa da, 23 Nisan 1920'de Birinci Meclis'in açılmasıyla vücut bulan millî iradenin ve millet egemenliği ilkesinin en temel belgelerinden birisi olmuştur (Sevinç & Demirkent, 2017, s. 31; Tanör, 2017, s. 288). Mustafa Kemal Paşa, Meclis'in açılışının hemen ertesinde milletin vekilleriyle yapılacakları müzakere ederken her hareketlerinin millet

³ Mustafa Kemal Paşa'nın askerlikten istifası akabinde Erzurumlular, Paşa'ya sahip çıkarak, Erzurum Kongresi'nin hazırlıklarını yürüten Heyet-i Faale'nin başkanlığına seçmişlerdir. Bu şekilde Mustafa Kemal Paşa, çalışmalarında millî iradeyi temel dayanarak noktası yapmış ve üstlendiği görevlerin millî iradenin tecellisini sağlayan seçimlere dayanmasına da büyük gayret göstermiştir (Akandere, 2005, s. v-vi).

⁴ İşgal güçlerinin İstanbul'da yönetime resmen el koyduğu gün Vahdettin ile Meclis Kurulu'nun yaptığı görüşme önemlidir. Bu görüşmede Sivas Mebusu Rauf (Orbay) Bey'in Vahdettin'e "Efendimiz, biz huzurunuzda milleti temsilen bulunuyoruz. Millet, haysiyet ve istiklale aykırı bir kaydı kabul etmemeye kesin karardır. Eğer milletin hislerine tercüman olduğumuza kani iseniz, arz ediyoruz ki milletin sizden istirhamı (ricası), haysiyet ve istiklale aykırı bir antlaşmaya ve sözleşmeye imza koymamanızdır. Aksi takdirde istikbali çok karanlık görüyoruz" şeklinde görüşlerini açıklayınca; Vahdettin de "Rauf Bey, millet koyun sürüsü! Bir sürüye bir çoban lazım! İşte o da benim!" cevabını vermiştir (Özakman, 2015, s. 239). Görüldüğü gibi bir tarafta milleti "koyun sürüsü" olarak gören Halife ve Padişah Vahdettin, diğer tarafta ise millete güvenen, inanan ve mücadeleye başlayan Mustafa Kemal Paşa ve öncü kadrosu bulunmaktadır.

⁵ Meclis'e yönelik "Büyük" teriminin kullanılması ile tek ve bütün yetkilere sahip bir Meclis'in, erklerin birliği kuramına dayanarak, hem yürütme hem yasama kuvvetlerine sahip olduğu vurgulanmak istenmiştir (Gawrych, 2014, s. 143). B.M.M. adını alan tek meclisli parlamentonun adı kalıcı olmamıştır. 8 Şubat 1921'de İcra Vekilleri Heyeti Kararnamesi'yle Meclis'in adı Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) olarak değiştirilmiştir (Güneş, 2009, s. 73). Türkiye kelimesi eklenerek yapılan bu değişiklik, 20 Ocak 1921 tarihli *Teşkilat-ı Esâsiye Kanunu*'nun 3. maddesinde "Türkiye Devleti Büyük Millet Meclisi tarafından idare olunur ve hükümeti "Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti" unvanını taşır" şeklinde yapılmıştır (Güven, 2016, s. 58, 77). Bu konuda Tarkan Zafer Tunaya'nın değerlendirmesi şu şekildedir: Meclis'e "Büyük" niteliği, bir karar ya da bir kanunla verilmiş değildir. Üyelerinin içlerinden doğan, kendiliğinden ortaya çıkmış bir ektir. "Büyük" kelimesi kuruculuğun bir ifadesi sayılmıştır ve bir "teamül" sonucu ortaya çıktığı da, daha sonraları kabul edilmiştir (Tunaya, 2016, s. 89-90).

iradesine dayanması ve onu temsil etmesi gereği üzerinde önemle durmuştur (TBMMZC, D.1, C.1, İ.2, 1920, s. 30-31). Bu şekilde Türkiye'nin anayasa geleneğinde, "millet egemenliği" kavramını benimseyen ve bu konudaki ilk siyasi belge olan 1921 Anayasası'nda, B.M.M. milli iradeyi temsil eden en üstün organ olarak kabul edilmiştir (Karatepe 2017: 137-138).⁶ Milli Mücadele sürecinde yerel ve ulusal kongre iktidarları yoluyla oluşan T.B.M.M. hükümetlerinin ortaya çıkması; Andrew Mango (2000, s. 225)'nin de ifade ettiği gibi Mustafa Kemal Paşa'nın "Müdafaa-i Hukuk Cemiyetlerini toplumu harekete geçirmek için bir araç ve kendi komutası altındaki Türk milliyetçi subayların hareketlerine yasal bir otorite kaynağı olarak" görmesi bakımından milli iradeye ve teşkilatlarına olan inancını göstermektedir.

Mustafa Kemal Paşa Meclis açış konuşmalarında askeri, siyasi, sosyal, ekonomik, sağlık eğitim, hukuk, iç güvenlik, savunma gibi ülkenin tüm sorunları ve yapılması gerekenleri hakkında çeşitli bilgiler vermiş, aynı zamanda milli irade kavramı üzerinde de önemle durmuştur. Bu çalışma, Mustafa Kemal Paşa'nın, T.B.M.M.'nin 2. Dönem 1. Yasama Yılı açış konuşması olan 13 Ağustos 1923'ten, 5. Dönem 4. Yasama Yılı açış konuşması olan 1 Kasım 1938 tarihine kadar yapılan Meclis açış konuşmalarında milli irade kavramına yönelik değerlendirmelerini kapsamaktadır.⁷

MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN 2. DÖNEM MECLİS AÇIŞ KONUŞMALARI

T.B.M.M.'nin 2. Dönem 1. Yasama Yılı, 11 Ağustos 1923 günü açılmış, 13 Ağustos 1923 tarihinde Meclis Başkanlığı'na Mustafa Kemal Paşa yeniden seçilmiştir.⁸ İkinci Meclis çalışmalarına başladığı zaman Meclis'te tek politik güç olarak, 9 Eylül 1923'te *Halk Partisi* adını alacak olan "Birinci Grup" ya da "Müdafaa-i Hukuk Grubu" iktidarda bulunuyordu. İkinci Meclis'in ilk işi, mebuslar için bir yemin metni kabul etmek olmuştur. Söz konusu metinde yer alan ifadeler "Vatan ve milletin selâmet ve saadetinden başka bir gaye takip etmeyeceğime ve milletin bilâ kayıt ve şart hâkimiyeti esasına sadık kalacağıma...vallahî" şeklinde yer almıştır.⁹ Böylece mebus yemin metnine "kayıtsız şartsız millet hâkimiyetine bağlılık" ibaresinin eklenmesi milli egemenlik ilkesine verilen önemin bir başka örneği olmuştur.

Mustafa Kemal Paşa Meclis Başkanlığı'na seçildiği 13 Ağustos 1923 tarihli oturumun 2. birleşiminde yapmış olduğu 1. Yasama Yılı açış konuşmasında; ordunun başarısında milli iradenin rolünü; yiğitlik ve cesaret temelleri üzerinde sürekli yükselen genç ordunun milli iradenin verdiği en önemli görevleri kahramanca yerine getirme gücüne sahip olduğu şeklinde ifade etmiştir. Konuşmasında aynı zamanda milli mücadele ile halkta bir uyanış başladığını da

⁶ Milli irade ve 1921 Anayasası'na yönelik Ergun Özbudun (2008, s. 2)'un değerlendirmesi "Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti'nde, milli iradeyi lâıykıyla temsil eden bir meclis tarafından yapılmış olan tek anayasa, 1921 Anayasasıdır. 1876 Kanun-ı Esasi, padişah tarafından atanmış bir komisyonca hazırlanıp, padişah fermanı ile ilân edilmiştir. 1924 Anayasası, tek parti egemenliğinin kurulmaya başladığı ve örgütlü bir muhalefetin mevcut olmadığı bir meclisçe yapılmıştır" şeklindedir.

⁷ Bu çalışmada Mustafa Kemal Paşa'nın her yasama yılı başında yapmış olduğu Meclis açış konuşmalarının yer aldığı Zabıt Cerideleri esas alınmıştır. Zabıt Ceridelerinde Meclis'in 2. döneminde beş yasama yılına yer verilmişken; Meclis'in başka bir yayınında ve resmi erişim adresinde 2., 4. ve 5. dönemleri beş yerine dört yasama yılı olarak gösterilmiştir. Meclis'in yasama dönemlerine ilişkin bu farklılığın, diğer kaynaklarda Meclis Başkanlığı, Başkan vekillikleri, Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin yapıldığı ilk birleşim yerine sadece Mustafa Kemal Paşa'nın Meclis açış konuşması yaptığı yasama yıllarının esas alınmasından kaynaklandığı görülmektedir. Söz konusu farklılığa ilişkin bkz. *Atatürk'ün Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni Açış Konuşmaları*, 1987; *Mustafa Kemal Atatürk'ün Türkiye Büyük Millet Meclisi Açılış Konuşmaları*, https://www.tbmm.gov.tr/tarihce/ataturk_konusma/ataturk.htm.

⁸ 11 Ağustos 1923 tarihli 1. Yasama Yılı 1. birleşiminde geçici Meclis Başkanı'nın seçimi, milletvekillerinin yemin etmesi ve mazbataların şubelere verilmesi ve önergeler görüşülmüştür (TBMMZC, D.2, C.1, fevkalâde içtima, 1923a, s. 2-9).

⁹ T.B.M.M.'nin 11 Ağustos 1923 tarihli 2. Dönem 1. birleşiminde Ertuğrul Milletvekili Dr. Fikret Bey tarafından verilen ve Meclis Genel Kurulu'nda okunan önerge üzerine milletvekillerinin tahlif metni ve usulü müzakere edilmiştir (TBMMZC D.2, C.1, İ.1, 1923a, s. 2-3).

ifade eden Mustafa Kemal Paşa; Birinci Meclis'ten itibaren, ulusun kendi geleceğine kendisinin el koyduğunu, milli egemenlikle ilgili temellerin çalışma programının ana kuralları sayıldığını ve bu şekilde güçlü bir halk hükümetinin temellerinin atıldığını belirterek milli iradeye vurgu yapmıştır (TBMMZC, D.2, C.1, İ.3, 1923b, s. 37-39). Bu şekilde milli irade ve egemenlik ilişkisine dikkat çeken Mustafa Kemal Paşa, geçmişteki kişi egemenliğine dayalı yönetimin yerine Birinci Meclis'in açılmasıyla yeni Türk Devleti'nin bir halk devleti şeklinde temellerinin atıldığını ifade etmiştir. Mustafa Kemal Paşa bu kapsamda milli iradenin en temel dayaklarından olan ulus egemenliğinin ya da halk yönetiminin önemini "Bir ulusun dünyadan tümüyle silinmesi, bir ulusun insanlık topluluğundan tümüyle yok edilebilmesi için Nuh tufanı kadar olağanüstü güç olayların gerçekleşmiş olması gerekir. Fakat kişiler, kendiliğinden alçalmaya mahkûmdur. Bu nedenle halk yönetimi ile kişi yönetimi arasında yaşam ve yok olma oranları da bununla aynıdır" (TBMMZC, D.2, C.1, İ.1, 1923b, s. 42) şeklinde ifade etmiştir.

Meclis'te kuvvetler birliği, Meclis'in hakları ve üstünlüğü gibi konular savunulurken milli egemenlik ilkesi önemli bir dayanak noktası olmuştur. 1 Kasım 1922'de saltanatın ilgasıyla hâkimiyetin ve halifeliğin de milletin temsilcisi durumunda olan T.B.M.M.'ye verilmesi, Tunaya (1964, s. 102) tarafından bir nakil operasyonu olarak nitelendirilmiştir. Bu kapsamda Meclis'in 2. Dönem 1. Yasama Yılı'nda milli iradeye yönelik anayasada önemli bazı değişiklikler yapılmıştır. 29 Ekim 1923'te 364 sayılı *Teşkilat-ı Esâsiye Kanununun Bazı Mevaddının Tavzihan Tâdiline Dair Kanun* (TBMMZC, D.2, C.3, İ.43, 1923c, s. 90-99) Cumhuriyet'in ilanını yanı sıra hükümet sistemiyle de ilgili önemli değişiklikler getirmiştir. Bu açıdan söz konusu 29 Ekim 1923 tarihli 12 maddelik Anayasa değişikliği; aslında var olan ama adı konulmamış bir durumun açıklığa kavuşturulması, yani milli iradenin siyasal olarak şekillenmesini ifade etmektedir.

Mustafa Kemal Paşa'nın 1 Mart 1924 tarihli 2. Yasama Yılı açış konuşması Cumhurbaşkanı sıfatıyla yapmış olduğu ilk Meclis açış konuşmasıdır. Mustafa Kemal Paşa konuşmasının başında, milletin asırlardan beri devam eden kötü yönetimlerin idaresinden kurtarılarak, memleketin layık olduğu itibarını ve yüceliğini koruyan tek idare şeklinin Cumhuriyet idaresi olduğunu açıkça gösterdiğini ifade etmiştir. Bu nedenle Cumhuriyet'in ülkenin en ücra köşesine kadar kararlılıkla ve heyecanla kabul edildiğini belirterek; Teşkilat-ı Esâsiye'ye ve milletin talebine göre hareket edilmesinin Meclis'in görevi olduğunu "Vazifelerimizi Milletin âmâlîne muvafık yolda hüsnü ifaya muvaffakiyeti temenni ederim" (TBMMZC, D.2, C.7, İ.1, 1924a, s. 3) şeklinde ifade etmiştir. Böylece Mustafa Kemal Paşa, temelinde milli egemenliğin yer aldığı, Cumhuriyet idaresi gibi yeni bir rejimin, ancak milli irade ile gerçekleştirilebileceğini ve kalıcı olabileceğini ifade etmiş olmaktadır. 3 Mart 1924 tarihinde kabul edilen 431 sayılı *Hilafetin İlgasına ve Hanedan-ı Osmanî'nin Türkiye Cumhuriyeti Memaliki Haricine Çıkarılmasına Dair Kanun* (TBMMZC, D.2, C.7, İ.1, 1924b, s. 27-65) ile hilafet makamının kaldırılması milli iradenin şekillenmesi sürecindeki diğer önemli gelişme olmuştur.

Mustafa Kemal Paşa 1 Kasım 1924 tarihli 3. Yasama Yılı açış konuşmasında "Cumhuriyet yolundaki müktesebatın ufak veya büyük her hangi bir maniye karşı, milletimiz tarafından, behemehal müdafaa olunacağına en mukni delildir. (...) müktesebatın muhafazası şöyle dursun Türk milletini istidadı ve kati kararı, Cumhuriyet, medeniyet ve terakki yolunda durmadan bimahaba ilerlemektedir" ifadeleriyle, millet egemenliğini en gelişmiş biçimde Cumhuriyet yönetiminin ortaya çıkardığını ve koruduğunu ifade etmiştir (TBMMZC, D.2, C.10, İ.1, 1924c, s. 2).

Mustafa Kemal Paşa 1 Kasım 1925 tarihinde yapılan 4. Yasama Yılı açış konuşmasında, eğitim, tarih, ekonomi gibi alanlarda millilik vurgusun yanında; Türk ulusunun egemenliğine sahip olduğu bu döneme gelinceye kadar etkisinde kaldığı ve çöküşüne neden olan etkenlerin

ıçyüzünü anladığını, bu kötü etkenlerin her ne biçim ve nitelikte olursa olsun yeniden ortaya çıkmasına göz yumulmayacağını, milli egemenlik gibi milli iradenin de zor şartlarda nasıl elde edildiğini ifade etmiştir (TBMMZC, D.2, C.19, İ.1, 1925, s. 8).

Mustafa Kemal Paşa'nın 1 Kasım 1926 tarihinde yaptığı 5. Yasama Yılı açış konuşmasında; ticaret, sanayi, bankacılık gibi alanlarda millilik vurgusuna ek olarak yapmış olduğu değerlendirme "*Muhterem efendiler; Türk Milletinin inkişafına asırlardan beri, set çeken manileri kaldırmak ve hayatı umumiyyeye muasır medeniyetin kanunlarını ve vasıtalarını vermek için sarf ettiğiniz mesainin, milletin tasvibi umumisine mukarin olduğu muhakkaktır. İhtirasat ve muzmiratını, milletin selâmeti yolunda, tatmin edilmemiş görenlerin, teşebbüsâtı mezbuhanesi iradei milliye karşısında daima makhur olmuştur ve daima makbur olacaktır*" (TBMMZ, CD.2, C.27, İ.1, 1926, s. 2) şeklinde olmuştur. Böylece Mustafa Kemal Paşa, en büyük dayanağını milli egemenlikten alan, aynı zamanda yeni bir rejim değişikliği anlamına da gelen milli iradenin Türk milleti için ne derece önemli bir dayanak oluşturduğunu ifade etmiştir.

MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN 3. DÖNEM MECLİS AÇIŞ KONUŞMALARI

Üçüncü Meclis'in 1. Yasama Dönemi açış konuşması 15-20 Ekim 1927 tarihleri arasında yapılan Cumhuriyet Halk Partisi (C.H.P.)'nin 2. Büyük Kongresi'nde *Nutuk*'un okunmasından kısa bir süre sonra denk gelmiştir. Bu durum yasama yılı açış konuşmasının kısa tutulmasında etkili olmuştur. Çünkü Mustafa Kemal Paşa zaten çeşitli konulara ilişkin düşüncelerini *Nutuk*'ta ifade etmişti. Üçüncü Meclis, 1 Kasım 1927 tarihinde 1. Yasama Yılı'nın ilk toplantısını, geçici başkan Trabzon Mebusu Hasan Bey (Saka)'in başkanlığında yapmıştır. Mustafa Kemal Paşa Meclis'in 3. Dönem 1. Yasama Yılı 1. birleşiminde yeniden Cumhurbaşkanı seçilmiştir.

Mustafa Kemal Paşa yapmış olduğu konuşmada, hem ikinci kez Cumhurbaşkanlığı'na seçilmekten duyduğu onuru hem de aynı zamanda devlet idaresinde parlamenter rejimin vazgeçilmez önemini bir kez daha hatırlatarak Meclis'in önemine dikkat çekmiştir. Bu çerçevede milli iradenin tezahürü durumundaki Meclis ve milli irade ilişkisine yönelik başka bir değerlendirmesi de "*Büyük Millet Meclisi, Türk milletinin yüzyıllar süren araştırmasının özeti ve onun bizzat kendisini yönetme bilincinin canlı örneğidir. Türk milleti, mukadderatını Büyük Millet Meclisi'nin yeterli ve yurtsever eline bıraktığı gündün beri karanlıkları sıyrıp kaldırmış ve ümitleri boğan felaketlerden milletimizin gözlerini kamaştırıran gençler ve zaferler çıkarmıştır*" (TBMMZC, D.3, C.1, İ.1, 1927, s. 4) şeklinde olmuştur.

Mustafa Kemal Paşa 1 Kasım 1928 tarihinde yaptığı 2. Yasama Yılı açış konuşmasında eğitime yönelik millilik vurgusunun yanında milli iradenin gerçekleşmesi için Cumhuriyet rejimin önemini de vurgulamıştır. Ayrıca Mustafa Kemal Paşa, Cumhuriyet hükümetinin, milli eğitimde hızla yüksek bir düzeye ulaşacak ulusun yaşam savaşımında maddi, manevi bütün güçlerini artıracığını ve yeni esaslara göre kurulan idari yapılanmaların da halkın iradesinin daha da yaygınlaşması yönünde önemli gelişmeler olduğunu ifade etmiştir (TBMMZC, D.3, C.5, İ.1, 1928, s.2-5). Mustafa Kemal Paşa 1 Kasım 1929 tarihinde yaptığı 3. Yasama Yılı açış konuşmasında; her toplantı yılının millet için yeni bir hayat ve çalışma kaynağı olduğunu, aynı zamanda meclisin başarısının milletin mutluluk ve esenliği için de ilham kaynağı olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Mustafa Kemal Paşa yapmış olduğu konuşmada; ülkenin ve toplumun fikri ve ekonomik gelişiminde milli vasıfların önemine de vurgu yapmıştır (TBMMZC, D.3, C.13, İ.3, 1929, s. 3).

1 Kasım 1930 tarihinde 4. Yasama Yılı açış konuşmasının yapıldığı dönemde Türkiye Cumhuriyeti'nin politik hayatında yeni partilerin ortaya çıkması, ülkede milletvekili ve belediye seçimlerinin yapılması ulusal egemenlik ve milli irade konusunda önemli gelişmeler

olmuştur. Mustafa Kemal Paşa, konuşmasında 1929 yılının önemli olaylarla geçtiğini belirterek "Geçen hadiseler Cumhuriyetin kuvvetini, rasanetini, bir daha göstermiştir. Bu hadiseler vatandaşların her türlü saadet ve huzurunun, Cumhuriyet kanunlarında ifade olunan, millî birlikte mündemiç bulunduğunu, vatan haricinden hiç bir işgal ve tahrikin olmayacağını da anlatmıştır ümidindeyim" (TBMMZC, D.3, C.22, İ.4, 1930, s. 2-3) değerlendirmesini yapmıştır.¹⁰ Mustafa Kemal Paşa'nın Cumhuriyet rejimine yönelik bu vurgusu, aynı zamanda yeni rejime kaynaklık eden millî irade kavramının önemini de ortaya koymaktadır. Yine ülkenin yazgısında tek yetkili ve güç sahibi olan Meclis'in, bu ülkenin düzeni, iç ve dış güvenliğini sağlamak ve korumak için en büyük güvence olduğunu belirtmiştir. Konuşmasında millî iradenin temsilcisi durumundaki Meclis'in önemine ilişkin bir değerlendirme de bulunan Mustafa Kemal Paşa, millî sorunların şimdiye kadar ancak Meclis'te çözümlendiğini, gelecekte de yalnız orada kesin olarak çözümleneceğini ifade etmiştir (TBMMZC, D.3, C.22, İ.4, 1930, 3).

MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN 4. DÖNEM MECLİS AÇIŞ KONUŞMALARI

Mustafa Kemal Paşa Meclis'in 4. Dönem 2. Yasama Yılı açış konuşmasını 1 Kasım 1931 tarihinde yapmıştır.¹¹ Mustafa Kemal Paşa konuşmasında; dünyayı etkileyen ekonomik krizin etkilerine karşı her yerde yeni vergilerle önlem aranırken, T.B.M.M.'nin tersine bazı vergileri indirmek gibi olağanüstü cesur bir davranışta bulunduğunu belirterek millî iradenin tecellisi olan Meclis'in önemine dikkat çekmiştir (TBMMZC, D.4, C.4, İ.1 1931b, s. 3). Mustafa Kemal Paşa'nın 1 Kasım 1932 tarihli 3. Yasama Yılı açış konuşması oldukça kısa sayılabilecek bir sayfalık bir metinden ibarettir. Mustafa Kemal Paşa her açış konuşmasında olduğu gibi bu konuşmasında da, ülkenin iç ve dış politikası, eğitim, kültür, dil ve ekonomi gibi alanlara yönelik "millîlik" vurgusu yapmıştır (TBMMZC, D.4, C.10, İ.2, 1932, s. 3). Mustafa Kemal Paşa, 1 Kasım 1933 tarihli 4. Yasama Yılı açış konuşmasında, Cumhuriyet'in onuncu yılını kutlamanın mutluluğuna değinerek; milletin, geçen on yıllık Cumhuriyet eserlerini, topluca gözden geçirdiği ve gerçekten sevinmeye ve övünmeye hakkı olduğunu, eski dönemlerin tarihi karşısında Cumhuriyet'in, bu on yılının eşi görülmeyen bir diriliş ve göz kamaştırıcı bir ileri atılışın anıtı olduğunu ifade etmiştir (TBMMZC, D.4, C.18, İ.3, 1933, s. 2). Mustafa Kemal Paşa'nın gerek bu ifadeleri gerekse Meclis Başkanı Kâzım (Özalp) Paşa'nın konuşmasında belirttiği "Millî iradenin bir tek mümessili olan Yüksek Meclis" (TBMMZC, D.4, C.18, İ.3, 1933, s. 4) şeklindeki değerlendirmesi, millî irade kapsamında yeni bir rejim olarak Cumhuriyet hükümetine yapılan vurgu söz konusudur. Meclis'in 1 Kasım 1934 tarihli 5. Yasama Yılı açış konuşmasında Mustafa Kemal Paşa; çeşitli iç ve dış sorunlar karşısında görüşlerini açıkladıktan sonra, millî iradeye dayalı Cumhuriyet hükümetinin hem millî birliğin sağlanmasında, hem de gelecek için en büyük güvence olduğunu ifade etmiştir (TBMMZC, D.4, C.25, İ.4, 1934, s. 3).

¹⁰ Mustafa Kemal Paşa, 1929 yılında Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun çeşitli yerlerinde meydana gelen ayaklanmalar nedeniyle böyle bir değerlendirmede bulunmuştur. Ayrıca Mustafa Kemal Paşa'nın Alman gazeteci Emil Ludwig'in kendisiyle yapmış olduğu görüşmede söylediği "Korku üzerine egemenlik kurulamaz. Toplara dayalı egemenlik yaşayamaz" (Özakman, 2015, s. 189) şeklindeki ifadesi de millî egemenlik gibi millî irade kavramına yaklaşımını da göstermektedir.

¹¹ Meclis'in 4. Dönem 1. Yasama Yılı'nın 4 Mayıs 1931 tarihli 1. birleşiminde Meclis Başkanı, Başkanlık Divanı, Başkan vekillikleri ve Cumhurbaşkanı seçimi ve yemin faaliyetleri yapılmıştır. Ankara Milletvekili Mustafa Kemal Paşa Cumhurbaşkanı seçilmesinden dolayı bu birleşimde sadece teşekkür konuşması yapmıştır (TBMMZC, D.4, C.1, fevkalâde içtima, 1931a, s. 6).

MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN 5. DÖNEM MECLİS AÇIŞ KONUŞMALARINI

Mustafa Kemal Paşa, Meclis'in 5. Dönem 2. Yasama Yılı açış konuşmasını 1 Kasım 1935 tarihinde yapmıştır.¹² Mustafa Kemal Paşa konuşmasında "Kamutay" ve "Saylav" gibi öz Türkçe kelimeleri kullanmayı tercih etmiştir (TBMMZC, D.5, C.6, İ.1, 1935b, 2-3). Mustafa Kemal Paşa 1 Kasım 1936 tarihli 3. Yasama Yılı açış konuşmasında yer alan " (...) *milli ideal verimleri, güvenle çalışmada, ilerleme hevesinde, milli birlik ve milli irade şeklinde, daha iyi gözlere çarpmaktadır. Bu, bizim için çok önemlidir; çünkü biz, esasen milli mevcudiyetin temelini, milli şuurda ve milli birlikte görmekteyiz. Halk ile hükümet arasındaki yakınlık ve beraber çalışma gayreti, ayrıca, memnuniyeti mucip bir seviyededir*" (TBMMZC, D.5, C.13, İ.2, 1936, 4) ifadeleriyle Cumhuriyet, milli birlik ve milli irade kavramlarının önemine vurgu yapmıştır.¹³

1 Kasım 1937 tarihli 4. Yasama Yılı açış konuşmasında, Cumhuriyet rejiminin faziletlerinden bahsedilmiştir. Bu kapsamda Mustafa Kemal Paşa " (...) *İleri Hükümetçiliğin şiarı, halkı, kudretine olduğu kadar şefkatine de samimiyetle inandırabilmesidir. Büyük, küçük bütün Cumhuriyet memurlarında bu zihniyetin, en geniş ölçüde inkişafına önem vermek, çok yerinde olur*" (TBMMZC, D.5, C.20, İ.3, 1935, s. 3) şeklinde milli iradenin ancak Cumhuriyet vasıtasıyla egemen kılınabileceğine dikkat çekmiştir. Mustafa Kemal Paşa'nın 1 Kasım 1938 tarihli 5. Yasama Yılı açış konuşması rahatsızlığı dolayısıyla Başbakan Celal Bayar tarafından okunmuştur.¹⁴ Diğer konuşmalarda olduğu gibi bu 5. Yasama Yılı konuşma metninde de dış ticaret, politik durum, milli paranın istikrarını koruma prensipleri, yüksek öğretim gençlerini istenildiği ve ihtiyaç duyulduğu gibi milli bilinç sahibi ve modern kültürlü olarak yetiştirmenin amaçlandığı şeklinde çeşitli alanlarda "millilik" üzerine yapılan değerlendirmelerin ön plana çıktığı görülmektedir (TBMMZC, D.5, C.27, İ.4, 1938, s. 3-7).

SONUÇ

Mustafa Kemal Paşa'nın Meclis açış konuşmaları; hem T.B.M.M.'ye hem de hükümete vizyon çizmeye yönelik bir özellik göstermektedir. Ayrıca O'nun liderlik özelliğinin bir unsuru olarak halk kitlelerini yönlendirme becerisi de söz konusudur. Bu açıdan içinde bulunulan döneminin çeşitli yönlerden değerlendirilmesinin bir özeti niteliğinde olan Mustafa Kemal Paşa'nın Meclis açış konuşmalarının öğreticilik ve bilgilendiricilik yönü de ön plana çıkmaktadır.

Mustafa Kemal Paşa Meclis açış konuşmalarında, diğer konuşmalarında görülen ustalık, diplomatik ve politik incelik gibi hitabet tekniğinin özellikleri de görülmektedir. Bu yönüyle çok konuşmayı seven bir lider yerine, hitabetin ideolojik ve psikolojik telkin gücünü çok iyi bilen ve değerlendiren bir lider olmuştur. Mustafa Kemal Paşa Meclis açış konuşmalarında gündeme dair çeşitli değerlendirmelerinin yanında hemen her konuşmasında, Padişah, halife gibi eski

¹² Meclis'in 5. Dönem 1. Yasama Yılı'nın 1 Mart 1935 tarihli 1. birleşiminde yeni Meclis'in üyelerinin yemin töreni, Meclis Başkanı, Başkanlık Divanı, Başkan vekillikleri, Cumhurbaşkanlığı'nın seçilmesi ve yemin faaliyetleri gerçekleşmiştir (TBMMZC, D.5, C.1, fevkalâde içtima, 1935a, s. 6).

¹³ Mustafa Kemal Paşa'nın bu ifadeleri Taha Parla (1997, s. 185) tarafından "Yine 'milli ideal'-ki 'güvenle çalışma'yı, 'ilerleme hevesi'ni, 'milli birlik'i içeriyor-tanımlanıyor; 'halk ile hükümet arasındaki yakınlık' ve bu konuda 'partimizin verimli/ışıklı önderliği', 'idari ve ekonomik tedbirler' (birlik ve düzen içinde kalkınma ve refahı sağlayacak), 'halkın hükümete (devlete) yardım etmek hevesi' demek olan 'bu ruhi vaziyet'ten söz ediyor" şeklinde tam bir "kalkınmacı" devlet ve siyaset ideolojisi olarak değerlendirilmiştir.

¹⁴ Bu konuda yapılan akademik bir çalışmaya göre; 1938 yılı Meclis açış konuşmasının, 1937 yılı konuşmasından üretilmiş bir içeriğe sahip olduğu; metnin gerek anlatım şekli gerek tercih edilen kelime çeşitliliği bakımından, Atatürk tarafından hazırlanmış olmasının mümkün olmadığı, fakat O'nun vizyonuna uygun hazırlandığı iddia edilmiştir (Çanak, 2013, s. 139-142). Mustafa Kemal Paşa'nın 1 Kasım 1938 tarihli Meclis açış konuşmasıyla ilgili olarak Hilmi Uran (2017, s. 265) hatıratında "Başvekil Celal Bayar, Meclis açış nutkunu o gün, Atatürk'ten emir aldığını söyleyerek, Atatürk adına okumuştur. Bu, ilk defa oluyordu ve Büyük Millet Meclisi ilk defa olarak Atatürk'ün giyabında açılıyordu" şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

yönetime yönelik ifadelere, bunların eleştirisine girip söz dalaşı (polemik) tarzı bir üslup benimsememiştir. Padişah ve halifenin Meclis'ce alınan karar gereği yurtdışına gönderilmesinden sonra Milli Mücadele'yi kazanan halktan yana yeni bir rejimin kurulmasına öncülük etmesi milli irade anlayışının önemli bir göstergesi olmuştur. Mustafa Kemal Paşa'nın Meclis açış konuşmalarında üzerinde önemle durduğu hususlardan birisi de hükümetlerin milli iradeyi ve milli hâkimiyeti tecelli ettiren en önemli unsurlardan biri olduğunu belirtmesi olmuştur. Yine konuşmalarında özellikle, Meclis kavramının, milli irade, milletin hâkimiyeti ya da milli egemenlik kavramları ile ilişkisine yönelik vurgusu açıkça görülmektedir.

Mustafa Kemal Paşa'nın Meclis açış konuşmalarında önemle üzerinde durduğu; millet, seçim, Meclis, milli egemenlik gibi Türk siyasi kültüründe izleri devam eden kavramlara yönelik değerlendirme ve tespitleri hala geçerliliğini korumaktadır. Mustafa Kemal Paşa'nın Meclis açış konuşmalarında da ifade ettiği gibi O'nun milli irade anlayışının temelinde halkçılık ve milli egemenlik gibi ilkelerin bir gereği olarak halka dayanma ve bu şekilde sorunlarını çözme düşüncesi etkili olmuştur. Günümüzde kimilerince zor kullanmaya, güce dayalı (jakoben/metazori) olduğu iddia edilen Atatürk'ün öncülüğünde yapılan inkılapların aslında en büyük dayanağı millet ve milletin iradesi olmuştur. Bu açıdan Mustafa Kemal Paşa'nın Meclis açış konuşmalarında, milli iradeyi ulusal bir "güç kaynağı" önemsemiği görülmektedir. Dolayısıyla Modern Türkiye'yi kuran iradenin kaynağında, askeri, siyasi, ekonomik, kültür ve sosyal alanlarda elde edilen başarıda, Mustafa Kemal Paşa'nın milli iradenin gücüne inanması ve buna güvenmesi önemli bir etken olmuştur.

Mustafa Kemal Paşa'nın Meclis açış konuşmalarında milli egemenlik ve millilik kavramlarını milli iradeyi tamamlayıcı unsurlar olarak ele almış olması, milli irade konusundaki düşünce ve eylemlerinin birbirini tamamlayıcı nitelikte olduğunu göstermektedir. Bu açıdan *İrade-i Milliye*, *milli egemenlik*, *istiklal-i tam* gibi kavramlar, Mustafa Kemal Paşa'nın her dönem ve şartlarda, önemle ve üzerinde durduğu kavramlar olmuş ve aynı zamanda Meclis'e "millilik" ya da "büyüklük" vasfını da kazandırmıştır. Böylece Mustafa Kemal Paşa'nın Meclis açış konuşmalarında milli irade kavramına yönelik ifade ettiği; Cumhuriyet, demokrasi, Meclis ve milli egemenlik gibi kavramlar, gerek Milli Mücadele ve devrimler sürecinde gerekse daha sonraki dönemlerde demokratik gelişim açısından önemini korumaktadır.

SUMMARY

The concept of national will is a significant concept relevant to the principle of national sovereignty which is one of the basic principles of democracy. Mustafa Kemal Pasha adopted the principle of national sovereignty from the beginning of the War of Independence and was in an effort to actualize it. In consequence of the acceptance of the National Pact on January 28, 1920, the official occupation of Istanbul on March 16, 1920 revealed that the national will could not occur in Istanbul. Hereupon, Mustafa Kemal Pasha started the formation process of the Grand National Assembly with his call for holding elections in all provinces in order to convene a new Assembly in Ankara on March 19, 1920. Thus, with the opening of the First Assembly (1920-1923), the national will and the idea of national sovereignty became effectual. In opening speeches, Mustafa Kemal Pasha gave various information about all the problems and needs to be done in the country such as military, political, social, economic, health education, law, internal security, defense, and also underlined the concept of national will.

In the second period of Assembly opening speech which Mustafa Kemal Pasha made after he was elected as the speaker of the Assembly on August 13, 1923, he stated that the army had

power to perform the most important tasks heroically assigned by the national will. Mustafa Kemal Pasha, who remarked that the public awareness was created along with the starting of national struggle, stated that the nation would shape its own future itself, the foundations of national sovereignty were regarded as the main rules of the work schedule and the foundations of a strong government were laid in this way since the First Assembly. The speech dated on March 1, 1924 is the first opening speech of Mustafa Kemal Pasha as a President. In this speech, Mustafa Kemal Pasha stated that a new regime as the Republican regime based on national sovereignty could only be realized and be permanent with national will. In his speech dated on November 1, 1924, he stated that with the transition to a new regime, the Republican administration revealed and protected the sovereignty of the nation in the most extensive way. In his speech dated on November 1, 1925, he expressed how the national sovereignty and national will were achieved under difficult conditions until to that period when the Turkish nation had sovereignty. In his speech dated on November 1, 1926, he especially emphasized the importance of the national will which uses national sovereignty as its greatest base and also means a new regime change for the Turkish nation.

Mustafa Kemal Pasha was re-elected as President in the 1st meeting of 1st legislative year of the 3rd period. In the speech he gave on November 1, 1927, he pointed out the importance of Assembly by reminding the indispensable importance of the parliamentary regime in the statesmanship once again and within this framework, he made an evaluation regarding the relationship between the Assembly and national will. In his speech dated on November 1, 1928, he emphasized the importance of the Republican regime for the occurrence of the national will, as well as the nationality emphasis regarding education. In his speech dated on November 1, 1929, he emphasized the importance of national characteristics in the intellectual and economic development of the country and society. In the period when the speech dated on November 1, 1930 was given, crucial developments happened in the political life of Turkish Republic in respect to national sovereignty and national will.

In Assembly opening speeches of the 4th period, Mustafa Kemal Pasha, as always, made evaluations in the direction of "nationality" regarding the issues such as the country's domestic and foreign policy, education, culture, language and economy. In this way, there was an emphasis on the government of the Republic as a new regime within the scope of national will. In the 5th period speeches of the Assembly, Mustafa Kemal Pasha drew attention to the fact that the national will could only be made sovereign by the Republic. Moreover, he stated that the evaluations on "nationality" in various fields came into prominence by pointing out the goal to educate public with national consciousness and modern culture.

Within this framework, Mustafa Kemal Pasha's opening speeches of the Assembly are in the nature of creating a vision for both Grand National Assembly of Turkey (TBMM) and government. As usual, Mustafa Kemal Pasha's rhetorical features such as skillfulness and diplomatic and political courtesy are seen in the Assembly opening speeches as well. Mustafa Kemal Pasha overstressed the basic concepts such as nation, election, Assembly and national sovereignty in the opening speeches of the Assembly. Thus, Mustafa Kemal Pasha considered the concepts of national sovereignty and nationality as complementary factors of the national will.

KAYNAKÇA

- Akandere, O. (2002). Millî mücadelenin başlarında Mustafa Kemal Paşada sine-i millet düşüncesi ile askerlikten istifası öncesi ve sonrası kendisine gösterilen bağlılıklar. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (11), 248-309. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/258214>.
- Akandere, O. (2005). *Atatürk'ün seçim yolu ile üstlendiği vazifeler*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yay.
- Atatürk'ün Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni açış konuşmaları* (1987). Ankara: TBMM Kültür Sanat ve Kurulu Yay.
- Ata, F. (2008). Atatürk'ün millî hâkimiyet anlayışı ve bunun yansımaları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (20), 81-88. Erişim adresi: <http://dergisosyalbil.selcuk.edu.tr/susbed/article/view/356/338>.
- Bayar, C. (1986). *Başvekilim Adnan Menderes*. (İ. Bozdağ, Der.). İstanbul: Tercüman Gazetesi Yay.
- Çanak, İ. (2013). *Atatürk'ün Meclis açış konuşmalarının muhteva analizi metoduyla İncelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>.
- Demirel, T. (2017). *Adalet Partisi ideoloji ve politika*, İstanbul: İletişim Yay.
- Eraslan, C. (2003). *Yakın Türk düşüncesinde halkçılık ve Atatürk*. İstanbul: Kum Saati Yay.
- Eyüboğlu, S. (2016). *Mavi ve kara*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yay.
- Gawrych, G. W. (2014). *Genç Atatürk*. (G. Ç. Güven, Çev.). İstanbul: Doğan Kitap.
- Güneş, İ. (2009). *Birinci TBMM'nin düşünce yapısı (1920-1923)*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yay.
- Güven, C. (2016). *Anayasalar, kanunlar ve TBMM kararları (1876-2016)*. Konya: Eğitim Yay.
- Karatepe, Ş. (2017). *Darbeler ve anayasalar*, Ankara: Binyıl Yay.
- Mango, A. (2000). *Atatürk*. (F. Doruker, Çev.). İstanbul: Yeni Bin Yıl Sabah Kitapları.
- Mustafa Kemal Atatürk'ün Türkiye Büyük Millet Meclisi açılış konuşmaları*. (t.y.). https://www.tbmm.gov.tr/tarihce/aturk_konusma/aturk.htm. Erişim tarihi: 29.07.2020.
- Özbudun, E. (2008). *1921 anayasası*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yay.
- Parla, T. (1997). *Türkiye'nin siyasal kültürünün resmi kaynakları: Atatürk'ün söylev ve demeçleri* (C. 2). İstanbul: İletişim Yay.
- Sevinç, M. & Demirkent, D. (2017). *Kuruluşun ihmal edilmiş istisnası 1921 Anayasası ve tutanakları*. İstanbul: İletişim Yay.
- Tanör, B. (2017). *Osmanlı - Türk anayasal gelişmeleri*. İstanbul: YKY Yay.
- Tunaya, T. Z. (1964). *Devrim hareketleri içinde Atatürk ve Atatürkçülük*, İstanbul: Baha Matbaası.
- Tunaya, T. Z. (2016). *Türkiye'de siyasal gelişmeler (1876-1938): Kanun-ı Esasi ve Meşrutiyet dönemi*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yay.
- TBMMZC (Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi)*. (1920). devre: 1, cilt: 1, içtima: 2.
- TBMMZC (Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi)*. (1923a). devre: 2, cilt: 1, içtima: 1.
- TBMMZC (Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi)*. (1923b). devre: 2, cilt: 1, içtima: 3.
- TBMMZC (Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi)*. (1923c). devre: 2, cilt: 3, içtima: 43.
- TBMMZC (Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi)*. (1924a). devre: 2, cilt: 7, içtima: 1.
- TBMMZC (Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi)*. (1924b). devre: 2, cilt: 7, içtima: 1.
- TBMMZC (Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi)*. (1924c). devre: 2, cilt: 10, içtima: 1.
- TBMMZC (Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi)*. (1925). devre: 2, cilt: 19, içtima: 1.
- TBMMZC (Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi)*. (1926). devre: 2, cilt: 27, içtima: 1.
- TBMMZC (Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi)*. (1927). devre: 3, cilt: 1, içtima: 1.
- TBMMZC (Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi)*. (1928). devre: 3, cilt: 5, içtima: 2.
- TBMMZC (Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi)*. (1929). devre: 3, cilt: 13, içtima: 3.
- TBMMZC (Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi)*. (1930). devre: 3, cilt: 22, içtima: 4.
- TBMMZC (Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi)*. (1931a). devre: 4, cilt: 1, içtima: fevkalâde.
- TBMMZC (Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi)*. (1931b). devre: 4, cilt: 4, içtima: 1.
- TBMMZC (Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi)*. (1932). devre: 4, cilt: 10, içtima: 2.
- TBMMZC (Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi)*. (1933). devre: 4, cilt: 18, içtima: 3.
- TBMMZC (Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi)*. (1934). devre: 4, cilt: 25, içtima: 4.
- TBMMZC (Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi)*. (1935a) devre: 5, cilt: 1, içtima: fevkalâde.

- TBMMZC (*Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*). (1935b). devre: 5, cilt: 6, içtima: 1.
- TBMMZC (*Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*). (1936). devre: 5, cilt: 13, içtima: 2.
- TBMMZC (*Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*). (1937). devre: 5, cilt: 20, içtima: 3.
- TBMMZC (*Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*). (1938). devre: 5, cilt: 27, içtima: 4.
- Tunçay, M. (2012). *Türkiye Cumhuriyeti'nde tek-parti yönetimi'nin kurulması 1923-1931*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay.
- Turan, R. (1995). Milli irade ve Amasya mülakatı. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, XI(31), 287-293.
Erişim adresi: <https://www.atam.gov.tr/wp-content/uploads/Refik-TURAN-Mill%c3%ae-%c4%b0dare-ve-Amasya-M%c3%bclak%c3%a2t%c4%b1.pdf>.
- Özakman, T. (2005). *1881-1938 Atatürk, kurtuluş savaşı ve Cumhuriyet kronolojisi*. Ankara: Bilgi Yay.
- Şenel, A. (1995). *Siyasal düşünceler tarihi*. Ankara: Bilim ve Sanat Yay.
- Uran, H. (2017). *Meşrutiyet, tek parti, çok parti hatıralarım (1908-1950)*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yay.